הוה אמינא ילשמן גירא בעיניך א"ל רבא

לר' נתן בר אמי אדידך על צוארי דבריך

משיתסר ועד עשרים ותרתי ואמרי לה

מתמני סרי עד עשרים וארבעה כתנאי זחנוך לנער על פי דרכו ר' יהודה ורבי

נחמיה חד אמר משיתסר ועד עשרים

ותרתין וחד אמר מתמני סרי ועד עשרים

וארבעה: עד היכן חייב אדם ללמד את

בנו תורה אמר רב יהודה אמר שמואל כגון

זבולָון בן דן שלימדו אבי אביו מקרא ומשנה

ותלמוד הלכות ואגדות מיתיבי למדו מקרא

אין מלמדו משנה ואמר רבא מקרא זו תורה

כזבולון בן דן ולא כזבולון בן דן כִזבולון בן

דן שלמדו אבי אביו ולא כזבולון בן דן

דאילו התם "מקרא משנה ותלמוד הלכות

ואגדות ואילו הכא מקרא לבד ואבי אביו מי

מיחייב והתניא יולמדתם אותם את בניכם

ולא בני בניכם ומה אני מקיים יוהודעתם לבניך ולבני בניך לומר לך שכל המלמד את

בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו למדו לו

לקמן פא.] סוכה לח.,לטעיל כט:], ג) [ברכותכא: ע"ש] פסיקתא פרשה

ואתחנן, ד) [בכת"י: מדרשא. וכדלקמן], ד) ע"ז יט:, ו) [חדוש גדול כי

בכל חומש וכן בתקונים מדויקים בפ' לו סי' ח'

פכנ לוונוס יוכן במקורים מדויקים בפ' לו סי' ח' סוף פסוק ז' ויאפד לו בו

נדפס על לדו חלי התורה

וכ"ה ביעב"ץ) ניתי ס"ת ונימנינהו], **ח**) שבת מט:,

ע) נדרים לח., י) [כפי

חשבון הנמסר בכל החומשיו

עולה פסוקי התורה חמשת אלפים תחמ״ה וע' בילקוט

פ' עקב רמז תתנ"ה ובזית רענן גורס ה' אלפים תתמ"ב], ל) [בכת"י

ודפו"ר: שמונה אלפים

ולפר"ל. שמותה מנפים וכו". וע"ע מהרי"ט, ורש"ש על תוד"ה יתר], () ספרי

פ' ואתחנן, מ) [בספרי: וכן הוא אומר אמור וכו'.

(רש"ש ע"ש.)], () [ברש"

רי"ף: שמא], ם) [ברש"י שברי"ף: אין עליו חובה ללמדו משנה כי אם מקרא

וכו׳ו. ע) וברכות ה ע"ל, ע"ש. (מלפה איתן)], בי [ברש"י שבע"י: ללמד,

וכל"ל (רש"ש)], \$) [לקמן

לא ע"א, ע"ש], ק) [ברש"י שבע"י נוסף: חד זימנא

מאי ושננתם בב' נונין ש"מ

שישמיע אותו שני פעמים והיינו ושלשתם], ד) [ל"ל

תלמוד. וכ"ה בדפו"ר ובע"י], ש) [ושם ד"ה

אינהו], ש) [בדפו"ר נוסף: עומד], א) [אל"ל בבבל

למה מברכין], ב) [דיבור

זה שייך אחרי דיבור נקראו

סופרים], ג) [שם ד״ה בלולה], ד)

במסכת],

הגהות הב"ח

(מ) רש"י ד"ה גמ' ל"ל קודם ד"ה לפיכך:

הגהות הגר"א

מסר דניאל וד"ה כו' כל"ל:

מוסף רש"י

חנוך לנער על פי דרכו. לפי מה שתלמד

לנער ותחנכהו בדברים אם

יוקין לא יסור ממנו (משלי

בב ו). תלמוד. סברת טעמי המשניות שממנו יונאה הוראה אבל המורים

הוראה מן המשנה נקראו

לב להבין סתימות טעמי

המשנה מה הם וכששתים סותרות זו את זו יבין

לתרץ שיהיו שתיהן קיימות או לדעת דברי התנאים החולקים בדבר ונימא הא

מני פלוני מכם הוא ור״ח

(ברכות ה.)**. לתת**

(וכדלקמן,

נפסוקים], ז) נפסוקים], ז) נוסף: אביי (

א ומיי׳ פ״א מהל׳ ת״מ

סעיף ו]: שבד ב מיי פ"א מהל' ת"ת הלכה ב סמג עשין יב טוש"ע י"ד סימן

רמה סעיף ג: שבה גד מיי׳ שם הלי״א וסמג שם טוש״ע י"ד סימו רמו סעיף ד:

תורה אור השלם ו. חַנֹרְ לַנַעַר עַל פִּי דַרְכּוֹ גַּם כִּי יַזְקִין לא יָסוּר בַּבְּ בְּוְאָן לְאְ זְטְהּ מִמֶּנְה: משלי כב ו 2. וְלִמַּדְתָּם אֹתָם אֶת בניכם לדבר בם בשבתף

זברטיאיט 3. רַק הִּשְּׁמֶר לְךְּ וּשְׁמֹר גַפְשְׁךְּ מְאֹד כֶּן תִּשְׁבַּח אָת הַדְּבָּרִים אֲשֶׁר רָאוּ עֵינָיִרְ וּפֶּן יָסוּרוּ מִלְּבָבְרְּ עֵינָיִרְ וּפֶן יָסוּרוּ מִלְּבָבְרָּ כל ימי חייר והודעתם

ובשכבר ובקומר:

ַם. ב. ב. 1. וִשְׁנֵּנְתָּם לְבָנֶיךְ וִדְבַּרְתָּ בם בשבתף וֹבְלֶכְתָּךְ בַדֶּרֶךְ וּבְשְּׁכְבְּךְ וּבְקוּמֶךְ: דברים ו ז 5. כל הוֹלֵךְ עַל גְחוֹן וְכל כ. כל יווצר פל פיוון וכל הולך על אַרְבַּע עַד כָּל מַרְבָּה רַגְלַיִם לְכָל ויקרא יא מב .. 6. ואת שעיר החטאת וְצַּתְּ שְׁעֵיר הַהַּשְּׁאַת דְרשׁ דְרַשׁ מְשֶׁה וְהַבָּה שַרְף וַיִּקְצַף עַל אֶלְעָזְר וְעל אִיתְעִר בְּנֵי אַהְרן הַנוֹתְרָם לַאמר:

7 והתגלח ואת הַנֶּתֶק אֶת הַנֶּתֶק שִׁבְעַת יָמִים . שנית: יְבַרְסְמֶנְּה חֲזִיר מִיָּעֵר יְבַרְסְמֶנְּה חֲזִיר מִיָּעַר וזיז שדי ירענה: חהליח פיד

ישׁחית להשיב אפו ולא יעיר כל הנה אנכי בא אליר בעב יאָמִנוּ לְּתוֹלָם וַיִּנְּר מִשְׁׁׁׁׁׁׁׁ בְּבַבְּרִי עִמְּׁךְ וְנִּם בְּּלֵּ הַאָּנְן בַּעָבוּר יִשְׁמִע הְעָם וְיַּנְּוֹ אָרָר. בְּאַ מִּיְּן בְּאַבּ אֶת דִּבְרֵי הָעָם אֶל יִיָּ: שמות יט ט

מוסף תוספות

הא לן הא להו. תוס׳ שנת ט: ב. ולשון ליומי דחקו לפרש כן. מוס' ע"ו יט: ג. פסוקי התמיד ומשנת איזהו מקומן וברייתא דרבי ישמעאל. תוס' שס. ד. ובו אנו יוצאים י חובותינו. מוס' הכח"ש.

תום' ר"י הזקן ., גירא. חץ, ומשל הוא. ידך על צוארא דבריך. כלומר דקדק אחריו שילך בדרך טובה שאם ילך בה בזה הזמן כל ימיו ילך . ראויה לו גם כי יזקין לא

משיטול ידיו ורבי חנינא אמר משיתיר חגורו ומפרש התם הא לן והא להו וע"כ רבי חנינא אע"ג שהיה מארץ ישראל היה מדבר לתלמידים שלפניו מבבל כדאמרי׳ התם הני חברין בבלאי כיון דשרו המנייהו לא מטרחי להו משמע דבני בבל היו רגילין בהתרת חגורה

ומיהו קשה מהא דאמר בפרק כילד מברכין (ברכות דף מד.ש) דקאמר רב חסדא על הארץ ועל פירותיה ורבי יוחנן אמר על הארץ ועל הפירות א ופריך עלה דרב חסדא אינהו אכלי ואנן מברכים ומשני איפוך ומאי הושיא דלמא רב חסדא שהיה מבבל מדבר לתלמידים שהיו לפניו מא"י ור׳ יוחנן לבני בבל כמו בכל דוכתי וי"ל דקים להו דלא הוו באותה שעה תלמידי דרב חסדה מתלמידי ה"י ומיהו נרחה לה"ר ילחק דמההיא דכילד מברכין ל"ה מידי דשאני ענין אכילה וברכות דדין הוא לכל אדם שיברך לפי המנהג של מקום שהוא ששם אפי לא היה מאותו מקום ולהכי מתמה גמרא אליבא דרב חסדא שהיה מבבל אי ולמה מברכין על פירותיה דמשמע היינו פירות של א״י: ים ויתר עדיו תהדים שמונה בו'. מיתה דע"כ בחומש יש יותר דאפילו אם יהיו פסוקי תהלים מג' תיבות בלבד אינו כ"כ כמו שיש נחומש. ת"ין: לא צריכא ליומי. פירש בקונטרס ימי השבת כלומר שני ימים מקרא ושני ימים משנה ושני ימים גמראב ולא נהירא דא״כ אכתי הוה מצי למיפרך מי ידע כמה חיי ונ"ל לפרש בכל יום ויום עלמו ישלש על כן תיקן בסדר רב עמרם גאון כמו שאנו נוהגים בכל יום קודם פסוקי דומרה לומר מקרא ומשנה וגמראג ור״ת פי׳ שאנו סומכין אהא דאמרינן בסנהדרין (דף כד. גי) בבל בלולה במקרא במשנה ובגמרא דגמרת

בבל בלול מכולם ד: נקראו סופרים. פי׳ נקונטרס כדכתיב ומשפחות סופרים

יושבי יעבן ובירושלמי (שקלים פ״ה) מפרש שעשו כל התורה כולה מספרות כגוז אבות מלאכות ארבעים חסר אחת (שבת דף עג.) וארבעה אבות מיקין (ב"ק דף ב.) וכיולא בהם: אל תגמגם ותאמר לו. והא דאמר

באלו מליאות (ב"מ דף כג:ד) דלורבא מרבנן משני בדיבוריה במסכ׳ אומר ר"ת דהיינו אם שואלים אותו אם למדת מסכת זו אל יתגאה לומר שלמדה כלומר למדתי הרבה אבל אם שואלים אותו דבר הלכה או שלריכין ללמוד ממנו מסכ׳ לריך שיהיו מחודדים בפיו שלא יגמגם בדבר ולא דמי להא דאמר מר (מסכת ד"א זוטא פ"ג) למד לשונך לומר איני יודע שמא תתבדה ותאחז דהיינו במילי דעלמא ואפילו בדברי תורה לא יאמר יודע אני דבר להתפאר בו בכך אלא מה שיודע יורה וילמוד לתלמידים:

אמור

הוה אמינא ליה לשטן גירא בעיניך. כלומר הייתי מתגרה בו ושטן הוא ילר הרע ולא אירא שיחטיאני: אדידך על לוארי דבריך. בעוד ידך תקיפה על בנך קודם שיגדיל ולא יקבל תוכחתך השיאו אשה: משיחסר. שנין הגיע זמן לכנוס ויותר מעשרין ותרתין אל תאחרהו.

לשון אחר אדידך על לוארי דבריך בשעה שעוד ידך תקיפה עליו הוי זהיר ללמדו תוכחות ואיזה זמנו משיתסר ועד עשרים ותרתין בליר משיתסר אין בו דעת לקבל תוכחות כל כך ואל תכביד יסורין ותוכחות ויותר מעשרים ותרתיו יש לחוש ישלא יבעט ווה עיקר: על פי דרכו. דרך שכל ימיו יהא מתנהג בו חנוך לו בנערותו ואיזוהי נערותו רבי יהודה ורבי נחמיה כו': זכולון כן דן. חלמיד שהיה בימיהם: אינו מלמדו משנה. ם) אין חובת בנו עליו אלא במקרא מכאן ואילך ילמד הוא לעצמו: סורה. ולא נביאים וכתובים ש: כובולון בן דן שלמדו אבי אביו. ועד היכן נמי דקאמרי׳ הכי קאמרי׳ עד היכן אדם חייב 🗣 ללמוד תורה בדורותיו אמר רב יהודה לבנו ולבן בנו: דשדי דיסנא ארישיה. סדין שאינו ראוי לעטיפת הראש אלא כיסוי בעלמא שם על ראשו שלא לילך בגילוי ראשוט ולא הספיק להתעטף בסודרו: מאי כולי האי. שמיהרת לנחת בלח עטיפה ההוגנת לך: לא טעים אומלא. בשר מעט בגחלים היו רגילין לטעום בבקר: עד דמקרי לינוקה ומוספיה. מהדר לו מה שקרא אתמול ומלמדו עוד פסוק יותר: אלא ושלשתם. מדלא כתיב ש ושניתם שישלישם: ליומי. ימי השבוע: (ה) לפיכך נקרחו כו'. מילתא באפי נפשה היא: גמ'ף. סברות וטעמי סתימתיהן של משניות ולתרלם במה שסותרות זו את זו: נקראו ראשונים סופרים. כדכתיב (ד״ה א ב) ומשפחות סופרים יושבי יעבץ: וי"ו דגחון. כל הולך על גחון: לה זוו משם. לה היתפרש היכא: הסר ממנו. ממנין ס"ת: יהו מחודדין בפיך. חזור עליהם ובדוק בעומקס שאם ישאלך אדם לא תלטרך לגמגם אלא שתוכל לומר מיד:

ספרא משום ר' יהושע בן חנניא מאי דכתיב ⁴ושננתם לבניך אל תקרי ושננתם אלא ושלשתם ׄילעולם סישלש אדם שנותיו שליש במקרא שליש במשנה שליש בתלמוד מי יודע כמה חיי ילא צריכא ליומי לפיכך נקראו ראשונים סופרים שהיו סופרים כל האותיות שבתורה שהיו אומרים וא"ו זרגחון חציין של אותיות של ס"ת ירש דרש חציין של תיבות יוהתגלח ישל פסוקים יכרסמנה חזיר מיער עי"ן דיער חציין של תהלים יוהוא רחום יכפר עון חציו דפסוקים בעי רב יוסף וא"ו דגחון מהאי גיסא או מהאי גיסא א"ל "ניתי ס"ת ואימנינהו מי לא אמר רבה בר בר חנה "לא זזו משם עד שהביאו ספר תורה ומנאום א"ל אינהו בקיאי בחסירות ויתרות אנן לא בקיאינן בעי רב יוסף והתגלח מהאי גיסא או מהאי גיסא א"ל אביי פסוקי מיהא ליתו לימנוי' בפסוקי נמי לא בקיאינן יידכי אתא רב אחא בר אדא אמר במערבא פסקי ליה להאי קרא לתלתא פסוקי ייויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן תנו רבנן יחמשתי אלפים ושמונה מאות ושמונים ושמונה פסוקים הוו פסוקי ס"ת יתר עליו תהלים שמונה חסר וא ממנו דברי הימים שמונה יתנו רבנן ושננתם

אמור

לג). לא צריכא ליומי. ב' ימים מקרא ונ' ימים משנה וכו' וכן כל שבוע ושבוע (ע"ז יט:). לא זזר משם. לא ידענו היכא

שיהו דברי תורה מחודדים בפיך שאם ישאל לך אדם דבר אל תגמגם ותאמר לו אלא אמור לו מיד שנאמר איתמר ומיהו לענין וי"ו דגחון אתמר, מדפרכינן לה ומתרצינן אינהו הוו בקיאי בחסרות ויתרות, ש"מ לענין אותיות איתמר (שבת מט:).

ולבנו ולבן בנו עד סוף כל הדורות הוא דאמר כי האי תנא דתניא ולמדתם אותם את בניכם אין לי אלא בניכם בני בניכם מנין בת"ל והודעתם לבניך ולבני בניך א"כ מה ת"ל בניכם בניכם יולא בנותיכם יאמר ריב"ל כל המלמר את בן בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר סיני שנאמר והודעתם לבניך ולבני בניך וסמיך ליה יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב רבי חייא בר אבא אשכחיה לריב"ל דשדי דיסנא ארישיה וקא מממי ליה לינוקא לבי ייכנישתא א"ל מאי כולי האי א"ל מי זומר מאי דכתיב והודעתם לבניך וסמיך ליה יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב מכאן ואילך רבי חייא בר אבא לא מעים אומצא עד דמקרי לינוקא ומוספיה רבה בר רב הונא לא מעים אומצא עד דמייתי לינוקא לבית מדרשא אמר רב

יסור ממנה. ואית דמפרש ידך ממש, כלומר הכהו דרך תוכחה, והא דאמרינן [מו״ק יז, א] לפני עור לא תתן מכשול [ויקרא יט, יד] לאזהרה למכה בנו גדול, איירי דוקא במכה והולך.